

לחופש נולד תשס"ג

(סיפורו של יהונתן פולארד)

מאת: עפרה לקס

יונתן פולארד נמצא כבר 18 שנה בתנאי כלא קשים. המדינה זנחה אותו, הממסד מתעלם ממנו, למעטים באמת אכפת. המידע שסיפק הגן על חיינו, וכבר נחשף; אבל קשה לראות את האור בקצה המנהרה מהכלא שלו

לא קל לקרוא את מה שעבר על יונתן פולארד ב-20 השנים האחרונות. הרי כל אזרח ישראלי רוצה להאמין כי ממשלת ישראל דואגת לאנשיה ולסוכניה וכי ארצות הברית היא מדינה שוחרת טובתה של ישראל. אולם, כל הקורות את יונתן מוכיחים ההיפך. ממשלת ישראל שיתפה פעולה עמו כל עוד הוא סיפק לה מידע, אך מאז שנתפס הוא הוכשל שוב ושוב על ידי ישראל ובעלת בריתה, ארצות הברית.

אם הקורא הסקפטי יטיל ספק במה שנאמר כאן, בידי אסתר ויונתן פולארד הוכחות רבות לדברים. כאן יסופר חלק קטן ממהלך האירועים, אשר כל תחנה בהם חמורה דיה כדי לתמוה על התנהלותה של ממשלת ישראל ולתבוע ממנה את שחרורו של יונתן פולארד, סוכן ישראלי שנתן את חייו למדינה.

הסוכן נחשף

בשנים '83-'84' עבד יונתן פולארד כחוקר מודיעין בצי של ארצות הברית. הוא שם לב לעובדה כי ארצות נמנעת מלהעביר לישראל מידע מודיעיני הכרחי עבור הגנתה, למרות הסכם שנחתם בין המדינות שנה קודם. המידע שארצות הברית בחרה להסתיר מישראל נגע לנשק קונבנציונלי ובלתי קונבנציונלי שמפתחות עיראק, סוריה לוב ואיראן. יונתן, שביקש לתקן את המעוות, פנה לממונה עליו ושאל לפרש הדבר. "ישראלים חוטפים עצבים כשמדברים אתם על גז", ענה לו הממונה. יונתן לא ויתר. הוא ניסה לשנות את ההחלטה בדרגים גבוהים יותר, אך ללא הצלחה. משראה שכך הם פני הדברים, החליט להעביר לישראל את המידע בעצמו. הוא החל למסור ללא תמורה מסמכים לסוכנות הביון של הממשלה. מדינת ישראל הפכה אותו לסוכן רשמי שלה. המידע שסופק סייע לישראל להיערך לאיום הבלתי קונבנציונלי של מלחמת המפרץ.

בשנת '85 חשף אנג' קילצ'נסקי, או בשמו הישראלי, יוסף ברק, את פעילותו של יונתן. קילצ'נסקי היה חבר בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת, וריגל עבור CIA תמורת בצע כסף. הוא מעולם לא נעצר או נתבע על ידי ישראל!

סוכני ה-FBI ששמו ידם על יונתן חקרו אותו במשך שעות ארוכות. הוא סיפר למפעילו הישראלי שנתפס, והלה אמר לו לעכב את החוקרים עד שיצליחו למלט את כל הצוות הישראלי שהפעיל את יונתן מארצות הברית. כשאחרון הישראלים עזב את המדינה, החל מסע ההתכחשות של ישראל לסוכן שלה. כשבאו לעצור אותו עשה יונתן כפי שהורו לו מפעיליו: הוא הגיע לבניין השגרירות הישראלית. אנשי השגרירות, **לאחר התייעצות עם משרד ראש הממשלה דאז**, יצחק שמיר, גירשו אותו הישר לזרועות השוטרים הפדרליים שהמתינו בחוץ, כאשר אם היו נותנים לו מחסה, לא היתה יכולה ארה"ב לעשות לו כלום ...

"לא סוכן ישראלי"

יונתן פולארד נאלץ לחפש לעצמו עורך דין ומצא, בעזרתו ה"אדיבה" של משרד החוץ הישראלי, את ריצ'רד הייבי, עורך דין ידוע ממוצא לבנוני שמומן על ידי ישראל. באותה עת ביקשה ארצות הברית מישראל את המסמכים שנמסרו לה על ידי יונתן. ישראל הסכימה בתנאי אחד: שארצות הברית לא תשתמש במסמכים לרעת יונתן. לאחר מכן היא העבירה אותם בלי לטשטש את טביעות האצבעות שלו. האמריקנים הפרו את הבטחתם והתבססו על המסמכים כשהרשיעו את יונתן. איש לא סיפר לו על ההסכם ועל כך שהופר. **הישראלים ידעו זאת ולא עשו דבר.**

ליונתן לא היה משפט. בהנחיית עורך דינו הוא ויתר על הזכות הזאת כדי להגיע לעסקת טיעון שתיתן לו 2-4 שנים בכלא. במהלך השימוע הראשון, בו אמור הנאשם לקבל על עצמו את עסקת הטיעון, הגיע לפתע נציג של משרד החוץ האמריקני וחילק לכל הנוכחים עותק חדש של העסקה, ובו נמחק צמד המילים "סוכן ישראלי" בשני קווים. אחד כחול, שסימל את הנציג הישראלי המוחק, והשני אדום, שסימל את הנציג האמריקני. שני הנציגים חתמו את ראשי התיבות שלהם ליד התיקון. יונתן,

כמתבקש, סירב לחתום על הנוסח החדש ולוותר בכך על כל זכויותיו, אולם עורך דינו (...) איים כי אם לא יחתום הוא יעזוב אותו באותו רגע. "אם תלך למשפט הם יגמרו עליך. הם ישתמשו נגדך בכל הראיות שסיפקת להם במשך חודשים של חקירות. גם האישה הזאת", אמר הייבי והצביע לעבר אן שהייתה אשתו של יונתן והייתה חולה מאוד, "תלך לכלא ותמות בגללך". מול טיעונים אלו לא יכול היה יונתן לעשות דבר, והוא חתם. מאוחר יותר סיפרו עורכי דין אחרים ליונתן ואסתר כי אם הוא היה מסרב לחתום, כל הראיות שהיו לאמריקנים נגדו לא היו קבילות במשפט רגיל, מפני שהן ניתנו במסגרת עסקת טיעון. **ישראל 'כיבדה' את עסקת הטיעון והתכחשה ליונתן.**

ארצות הברית, מצדה, לא כיבדה את העסקה: במקור הואשם יונתן בהעברת מידע למדינה זרה בכוונה לתת יתרון למדינה זו. יונתן הודה בסעיף המיוחס לו וציפה לקבל עונש מתאים. במהלך עשרת החודשים שחלפו מעסקת הטיעון ועד גזר הדין, במרץ '87, שינתה ארצות הברית את טיעוניה והאשימה אותו בדברים חמורים הרבה יותר. מי שהוביל את המהלך הזה היה שר ההגנה, קספר ויינברגר, שהגיש לבית המשפט תצהיר סודי בן 46 עמודים, ובו האשים את יונתן בגרימת נזק לביטחון הלאומי, סיכון סוכנים אמריקניים ועוד.

מאסר עולם לא קצוב

ב-3 במרץ, יום לפני קריאת גזר הדין, הצהיר ויינברגר בפני השופט כי יונתן בגד במדינה ולכן אין לשפוט אותו כפושע רגיל. העונש, כך אמר, צריך לשקף את חומרת מעשיו. המונח "בגידה" בו השתמש ויינברגר חמור לאין ערוך מהאישום שיוחס ליונתן, והעונש על עבירה כזו קשה הרבה יותר. בעקבות האשמה זו גזר השופט על יונתן מאסר עולם לא קצוב...

סנטורים שפתחו את התיק של יונתן, המכיל חמישה מסמכים ובהם את הדו"ח של ויינברגר, העידו כי אין שם שום דבר שמצדיק את חומרת העונש. עונשו של יונתן היה מרחיק לכת בכל קנה מידה. לשם השוואה, מייקל שוורץ, חייל שעשה את אותם הדברים עבור הסעודים, לא ישב יום אחד בכלא!

מייד אחרי הנתן גזר הדין נלקח יונתן לבית סוהר פסיכיאטרי בספרינגפליד. בעקבות כך לא היה לו קשר עם עורך דינו, **שלא ערער על העונש ובכך חסם את האפשרות בפני יונתן לעשות כן גם בעתיד.** שהרי ע"פ החוק האמריקאי אזרח שלא מגיש ערעור עד 10 ימים לאחר המשפט, לא יוכל לעשות זאת בהמשך!

שנה לאחר מכן הועבר יונתן לכלא מריאון, הכלא הפדרלי השמור ביותר בארצות הברית, **שם היה בצינוק שבע שנים.**

בשנת '91 ביקר הרב מרדכי אליהו, שהיה אז רב ראשי, את יונתן בכלא, למרות דרישת הממשלה שלא יעשה כן. הרב שמואל זעפרני, עוזרו של הרב, מתאר את השמירה ההדוקה על הכלא ומספר שלאחר שעברו את כל השערים הם ירדו שלוש קומות מתחת לאדמה, שם המתינו להם על השולחן שישה מיני מתיקה. את הביקור היה צריך לתאם חצי שנה מראש, ומסתבר שיונתן שמר במשך שישה חודשים את הממתק שהיה זכאי לקבל פעם בחודש על התנהגות טובה. "כשהגענו מצאנו אדם חזק, מלא עקרונות. השיחה הייתה מרתקת", מספר הרב זעפרני. מאז הפך הרב אליהו למורה הדרך של בני הזוג פולארד. במריאון היה יונתן ביחידה k, אגף שארגון אמנסטי דרש מארצות הברית לפזר בגלל האכזריות ותת-התנאים שהיו בו. ישראל לחצה על ארצות הברית להעביר את יונתן לכלא בטנר, שם הוא נמצא עד היום. כשהועבר יונתן לבטנר חגגו בממשלה. אסתר ויונתן לא השתתפו בשמחה. הם סברו שצריך להשקיע מאמצים בשחרור, ולא בשיפור התנאים.

ביניים: נתניהו ידיד, שרון אויב

18 שנה היא תקופה ארוכה בחייו של אדם, ודאי בחייו של מי שנאבק למען שחרורו. היריעה קצרה ודלה מלתאר את כל התלאות, התקוות והאכזבות שעברו על יונתן ואשתו במאבק למען החופש. נדלג קדימה מספר שנים, עד לתקופה בה היה בנימין נתניהו ראש ממשלת ישראל ונסע לפסגת וואי. גורמים במשלחת הישראלית סיפרו כי נשיא ארצות הברית דאז, ביל קלינטון, השתמש ביונתן כפיתיון. "אם תגיע לפסגה", הבטיח קלינטון, "שחרורו של יונתן מובטח". גורמים שאתם שוחחתי יודעים לספר כי הלילה האחרון של הוועידה היה ליל שימורים, ובו 'תפרו' הצוותים את ההסכמים הסופיים. מספר פקיד בכיר: "לפנות בוקר, בשעה שחלק מן המשלחת כבר הלכה לישון, קרא קלינטון לנתניהו הצדה ואמר שעליו לומר לו משהו. השניים שוחחו, ופניו של נתניהו נפלו. נתניהו חזר אלינו ואמר שקלינטון חוזר בו בעניין פולארד, שהוא לא יכול לחנון אותו כי ראש ה-CIA, ג'ורג' טנט, ובכירים נוספים מאיימים בהתפטרות. נתניהו ידע שהדבר אינו נכון אבל לא הייתה לו ברירה: התקשורת אהבה מאוד את קלינטון, ואת נתניהו היא האשימה בכך שהוא אינו מעוניין להביא הסכם. נתניהו ידע

שם יפוצץ את הפסגה בגלל פולארד, יכחיש קלינטון את הדברים והתקשורת תאמין לנשיא האמריקני".

בני הזוג פולארד מחשיבים עד היום את נתניהו כידיד גדול, וזאת בניגוד גמור לראש הממשלה המכהן, אריאל שרון.

תקופה קצרה לאחר שנבחר שרון לראשונה לראשות הממשלה נפגשו עמו אסתר פולארד והשר רחבעם זאבי הי"ד, ופרשו בפניו תכנית לשחרורו של יונתן. שרון לא נראה מעוניין, ובשיחה פרטית עם זאבי אף הבהיר שהדרך היחידה בה הוא מוכן לקבל את יונתן היא בארון מתים. זאבי המזועזע מיהר לספר זאת לאסתר.

בתחילת כהונתו השנייה, כשנאם את נאומו החגיגי בכנסת, ועיני כל העולם ובכללם האמריקנים נשואות אליו, התחייב שרון לפעול למען השבויים והנעדרים ולמען עזאם עזאם. שמו של יונתן פולארד לא הוזכר.

לא נתנו לרב לבוא

אולם לא רק ראש הממשלה מתעלם מקיומו של יונתן. לפני הבחירות האחרונות, פנה עורך דינו הישראלי של יונתן, לארי דאב, לכל יושב ראש סיעה בכנסת, וביקש לצרף את יונתן לרשימת המתמודדים. היחיד שנענה לקריאה הזו היה מיכאל קליינר.

לאחר הבחירות פנה דאב לכל ראשי הסיעות בכנסת וביקש כי הפעילות למען שחרורו של יונתן תהיה חלק מקווי היסוד של הממשלה. אף מפלגה לא נענתה לבקשה. גם הנשיא קצב השיב את פני יונתן ריקם.

בחג הפסח לפני שנתיים לחש גורם ידידותי בווישינגטון ליונתן ואסתר כי אם תגיע דמות דתית חשובה שתפעל בשם ממשלת ישראל ותבקש חנינה לפולארד, **יסכים הנשיא בוש לשעות לבקשה**. הרב מרדכי אליהו פנה לנשיא קצב, שעמד לנסוע לווישינגטון, בבקשה להצטרף למטוסו וכך להיות קשור לממסד השלטוני. תשובה רשמית מן הנשיא לא הגיעה, אולם אחד היועצים מסר כי "רק אנשים מקצועיים יכולים להצטרף לפמליה של הנשיא. אם לרב אליהו השפעה כה גדולה בווישינגטון, הרי שאינו זקוק לנשיא".

מקרים אלו אינם יוצאי דופן. בודדים במערכת הפוליטית בארץ מנסים לסייע לאסתר ויונתן. הפולארדים יכולים למנות מקרים רבים יותר בהם נתקלו בסירוב מאשר ברצון אמיתי לעזור.

מאז עסקת הטיעון **התכחשה ישראל לכך שיונתן היה סוכן שלה**, והסכימה להכיר בו שוב רק בשנת '98, לאחר פסיקת בג"ץ. העובדה כי הממשלה הכירה בו כסוכן ישראלי מחייבת אותה לדאוג לו ולמשפחתו מן הבחינה הכלכלית והפיזית, ובכלל זה להיאבק למען שחרורו, כרגע זה לא נעשה.

בקיץ ימלאו ליונתן 49 שנים. אף אחד לא יוכל להשיב לו 18 שנים אבודות של סבל מתמשך, אך אנו יכולים לדאוג לכך ששעון הכאב יעצר במספר 18 – ח".

(הכתבה פורסמה בכ"ג סיוון התשס"ג בעתון "בשבע")